

Dio 2: Dodatne informacije

1. Najčešće postavljena pitanja o konvenciji o dječjim pravima

Šta je to?

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima djeteta je međunarodni sporazum o ljudskim pravima koji se odnosi na mlade. Usvojila je Generalne skupština UN-a 1989. godine. Konvencija ima 41 član o pravima mladih ljudi, jedan član o javnoj osviještenosti i obrazovanju, kao i 12 članova o tome kako nadzirati, ratifikovati i primjenjivati Konvenciju. Konvenciju o pravima djeteta usvojilo je više zemalja nego bilo koji drugi međunarodni sporazum o ljudskim pravima. Do januara 1995. čak 187 zemalja bilo ju je potpisalo ili ratifikovalo.

Dakle, šta je dijete prema Konvenciji?

Kada UN kažu „dijete“, misli se na sve mlade ljude mlađe od 18 godina, osim ako se punoljetnost (kad se neko smatra odraslim) ne stekne ranije. Član 1. Konvencije nam to kaže.

Kako funkcioniše Konvencija?

Iako Konvencija ne spada u nacionalno zakonodavstvo, nacionalno zakonodavstvo, politike i programi zemalja koje su je potpisale i ratifikovale moraju odražavati principe Konvencije. Vlade takođe moraju da podnose redovne izvještaje Ujedinjenim nacijama o svom napretku u primjeni Konvencije. Sistem izvještavanja primorava vlade da poštuju prava mladih.

Utiče li zaista UN Konvencija o pravima djeteta na naše živote?

Ratifikujući Konvenciju, vlade su se obavezale na poštovanje prava osoba mlađih od 18. godina da učestvuju u donošenju odluka koje se njih tiču, da prežive i da su zaštićeni od zla. Član 4 kaže da vlade moraju zastupati naša ekonomska, socijalna i kulturna prava do „najveće mjere njihovih raspoloživih sredstava“. Samo onda kada znamo šta se u Konvenciji kaže, možemo djelovati kako bismo osigurali da će ta prava određivati kako se postupa sa mladima.

2. Dječija prava – dio procesa razvoja ljudskih prava

Konvencija o pravima djeteta je najuniverzalnije prihvaćen instrument ljudskih prava u istoriji. Ratifikovale su je sve zemlje svijeta (osim dvije) i stoga na jedinstven način stavlja djecu na centralno mjesto u potrazi za univerzalnom primjenom ljudskih prava. Ratifikujući taj instrument, nacionalne vlade su se obavezale da će štiti i osiguravati dječija prava, te su se složile da se smatraju odgovornim za tu preuzetu obavezu pred međunarodnom zajednicom.

Konvencija o pravima djeteta je zasnovana na različitim pravnim sistemima i kulturnim tradicijama. To je univerzalno prihvaćen skup standarda i obaveza o kojima se ne pregovara. Ona propisuje osnovna ljudska prava koja djeca svugdje – bez ikakve diskriminacije – imaju:

- pravo na život;
- pravo na razvoj do njihovih punih potencijala;
- pravo na zaštitu od zlostavljanja, eksploatacije i štetnih uticaja;

- pravo na učestvovanje u porodičnom, kulturnom i društvenom životu u punoj mjeri.

Svako pravo koje je navedeno u Konvenciji neotuđivo je od ljudskog dostojanstva i skladnog razvoja svakog djeteta. Konvencija štiti dječija prava postavljajući standarde u zdravstvenoj zaštiti, obrazovanju i pravnim, društvenim i socijalnim uslugama. Ti standardi su mjerilo na temelju kojeg se može ocijeniti napredak. Države-potpisnice ove Konvencije su obavezne da formulišu i preduzmu sve radnje i politike u najboljem interesu djeteta.

Konvencija o pravima djeteta predstavlja prvi pravno obavezujući međunarodni instrument koji obuhvata cijeli opseg ljudskih prava – građanska i politička prava, kao i ekonomska, socijalna i kulturna prava. Dva fakultativna protokola (o učestvovanju djece u oružanim sukobima i o prodaji djece, dječijoj prostituciji i pornografiji) usvojena su kako bi se odredbe Konvencije u tim

oblastima osnažile. Stupili su na snagu 12. februara i 18. januara 2002. godine.

Razvoj modernih društava ukazuje na još jedno pitanje: prava slobode pomažu razvoju pluralističkih društava podstičući visoki stepen sekularizacije i individualizacije životnog stila. Na koji način će ta društva održati minimalni konsenzus o osnovnim vrijednostima koje su obavezujuće za sve građane?

Ljudska prava i dječija prava su uveliko doprinijela tome da se svijet čini sigurnijim i humanijim mjestom za život, kao i da se politički, ekonomski i kulturni sistemi širom svijeta modernizuju. Međutim, nikad se ne smiju uzimati zdravo za gotovo, i svaka generacija mora doprinijeti njihovom razvoju, iznova pregovarajući i boreći se za njih kako bi se ispunio zavjet ljudskih i dječijih prava u budućnosti.

Ljudska prava, na kojima se zasnivaju dječija prava, imaju dugu tradiciju sa mnogo prethodnika i paralela u velikim svjetskim religijama i filozofijama. Savremena ljudska prava utvrđena su u doba prosvjetiteljstva i inspirisala su američku i francusku revoluciju. Danas su ona ugrađena kao pravna povelja u pisanim i nepisanim ustavima modernih demokratskih država. Kroz svoju istoriju ljudska prava su bila od posebne važnosti za zaštitu slabih od jakih. Tu dječija prava postaju važna: maloljetnici spadaju u grupe čiji je pravni status prema izvršnim vlastima najslabiji.

Proces razvoja ljudskih prava, i revolucionarni i evolucionarni, rezultirao je neprekidnim nizom generacija ljudskih prava: klasičnim pravima slobode, društvenim pravima usredsređenim na vrijednost ravnopravnosti, i – o čemu se još diskutuje – ekološkim i društvenim pravima koja se bave pitanjima razvojne i uzajamne zavisnosti u sve većem procesu globalizacije, i, kao daljoj primjeni – dječijim pravima.

Proces razvoja i širenja ljudskih i dječijih prava još uvijek traje - a možda će i uvijek trajati: univerzalno priznavanje ljudskih i dječijih prava dovedeno je u pitanje, diktatorski i autokratski režimi širom svijeta uskraćuju ljudska i dječija prava, a dinamika razvoja modernog društva i tehnologija nameće nova pitanja i izazove. Na primjer, kako se privatnost komunikacija može zaštititi u doba interneta?

Ljudska prava stiču sve veću i veću važnost kao okvir za sekularnu etiku, i kao takva propisana su Poveljom UN-a i Konvencijom o ljudskim pravima Savjeta Evrope. One predstavljaju jedini skup

vrijednosti koji ima izgleda da ga svjetska zajednica univerzalno prihvati.

Ali nanovo, postoje države koje zloupotrebljavaju svoje pravo suvereniteta kao zaštitu pritom kršeći osnovna ljudska i dječija prava svojih građana. Ostaje otvoreno pitanje na koji način ljudska i dječija prava treba primjenjivati i štiti u svijetu suverenih država uključujući demokratske i diktatorske režime. Čini se da Povelju UN-a treba dodatno razraditi kako bi štitila mir ne samo između, već i unutar država.

Ljudska prava- i dječja prava koja su sa njima povezana- su univerzalna. To je njihov zavjet pred kojim opstaju ili propadaju. Ona su nevidljiva i ne mogu se zamijeniti, niti ograničiti statusom pukog političkog folklor zapadnog svijeta.

Dječja prava su prirodna prava, ona su neotuđiva. Stoga ni jedno državno tijelo nema moć da dodijeli ili oduzme ljudska prava, već treba da ih prizna i štiti. Ljudska prava podrazumijevaju da država služi pojedincu, a ne obratno. Primjenjuju se na svakog čovjeka, bez obzira na starost, pol, etničko porijeklo, nacionalnost i tako dalje.

Međutim, ljudska prava nose i obaveze. Na primjer, treba uspostaviti ravnotežu između prava pojedinca na slobodu i prava koja imaju drugi ljudi iz njegove ili njezine okoline: moja sfera slobode ne može se širiti na štetu drugih. Na primjer, sloboda izražavanja ne podrazumijeva pravo da vrijeđamo druge ljude. U nekim zemljama, sloboda vlasništva, u smislu vlasništva nad fabrikama i sredstvima za proizvodnju, ograničena je zakonom kako bi se kontrolisale odluke uprave koje se tiču sigurnosti zaposlenja radnika. Pitanje balansiranja i ograničavanja ljudskih prava stalni je izvor problema i tužbi koje treba riješiti donošenjem političkih odluka odnosno ustavnom nadležnošću. Navedeno takođe objašnjava zašto su se različite „marke“ ljudskih prava, na neki način, pojavile u demokratskim društvima širom svijeta.